

Jubilantka spod Ďumbiera

text: Miroslav Herchl

foto: Ján Galanda, archív RHEINZINK, Igor Fabricius a Miroslav Herchl

Pôvodne útulňa, neskôr chata, ktorá vo svojej histórii viackrát menila svoj názov. Familiárny názov „Štefánička“ ju však sprevádza počas celej existencie. 9. septembra 2018 uplynulo 90 rokov od jej slávnostného otvorenia.

Prvé úvahy o postavení útulne či chaty v turisticky atraktívnej oblasti Ďumbiera spadajú do obdobia na prelome 19. a 20. storočia. Už v roku 1902 sa podarilo zvolenskej sekcii Uhorského karpatského spolku postaviť a 24. augusta 1903 aj slávnostne otvoriť tesne pod vrcholom Ďumbiera chatu z miestnej žuly, ktorú pomenovali Karlovou ochrannou chatou. Opravili k nej aj prístupovú cestu. Chata však nemala dlhé trvanie. Pre obyvateľov osád z prístupových dolín predstavovala konkurenciu v ubytovaní turistov. Chata bola často úmyselne poškodzovaná a vykrádaná a vyžadovala časté opravy. V období prvej svetovej vojny starostlivosť o ňu prirodzene poklesla, chata postupne chátrala a ku koncu vojny zostali z nej iba ruiny.

Priaznivá atmosféra povojnových rokov v novovzniknutom štáte, ktorá priala i rozvoju turistiky, sa prejavila aj v oblasti Nízkyh Tatier. V roku 1923 aktívni členovia ešte čerstvého Odboru KČST Ďumbier vyšli s iniciatívou vybudovať novú chatu pod Ďumbierom.

Už v nasledujúcom roku sa konala na Ďumbieri dôležitá schôdza zástupcov turistických odborov z Pohronia i liptovskej strany Nízkyh Tatier, na ktorej spolu so zástupcami ústredia KČST vybrali aj miesto, kde by chata mala stáť. Potom už udalosti nabrali rýchly spád. Na organizáciu výstavby sa podujali odbory KČST v Podbrezovej a Brezne, výbor Stredoslovenskej župy KČST rozbehol kampaň na získanie príspevkov na výstavbu. Hlavný vklad poskytlo Ústredie KČST, mesto Brezno darovalo pozemok a drevo na stavbu, prispela Stredoslovenská župa KČST, odbory KČST a aj redakcia, vtedy ešte mladého časopisu Krásy Slovenska dala k dispozícii svoj príspevok vo forme turistických sprievodcov a prvých ročníkov časopisu.

Pozvanie na slávnosť polozenia základného kameňa stavby, ktorá sa konala 20. júla 1924, prijalo okolo pol tisícky ľudí, vrátane významných hostí. Slávnostný prejav predniesol Dr. Juraj Slávik, predseda Stredoslovenskej župy KČST.

Stavebné práce sa začali o necelý rok – v júli 1925. Výstavbu však hneď od začiatku sprevádzali problémy, vyplývajúce z nadmorskej výšky stavby 1 740 m. Vynáška materiálu bola náročná, práce komplikovali skalnatý terén, časté výkyvy počasia, prudké dažde a víchrice, silné mrazy. Ani obstaranie stavebnej firmy a robotníkov, ohotných pracovať v takýchto podmienkach, nebolo jednoduché. V neľahkej situácii významnú podporu stavbe poskytla armáda, ktorá okrem vojakov zabezpečila aj kone a mulice na vývoz stavebného materiálu. Jednotka spadala pod velenie generála Radolu Gajdu, veliteľa 11. pešej divízie v Košiciach. Gajda v tom čase spolu so staviteľom Ing. Jozefom Šašíkom, stavbyvedúcim a neskôr prvým chatárom Robertom Petrom pomenovali vznikajúci objekt na Útulňu Milana Rastislava Štefánika. Napriek spomenutým ťažkostiam i nečakanému odvolaniu vojenskej jednotky zo stavby práce na útulni v priebehu nasledujúcich troch rokov úspešne napredovali, i keď aj z finančných dôvodov museli stavebný projekt niekoľkokrát upravovať. Objekt dokončili v letných mesiacoch v roku 1928

a slávnostne otvorili 9. septembra 1928 za účasti viac ako 1 500 priaznivcov. Písomné materiály, ako aj výpovede priamych aktérov, funkcionárov i pamätníkov z tohto obdobia sa líšia vo funkčnom zaradení ukončenej stavby i v jej názve. V spomínaných dokumentoch sa najčastejšie uvádza ako Štefánikova útulňa pod Ďumbierom, mnohí ju však už v tom čase nazývali chatou. Za pravdu im dal aj nasledujúci spôsob jej využívania, lebo hneď od otvorenia mala stáležo chatára a služby návštevníkom poskytoval personál.

Vráťme sa však k samotnému slávnostnému otvoreniu. Okrem početnej účasti a významných hostí mu zvláštny punc dodalo aj to, že sa konalo pri príležitosti 10. výročia vzniku Československej republiky a 40. výročia vzniku KČT, ktorého pokračovateľom sa stal KČST.

Pozdravný telegram účastníkom poslal aj prezident Československej republiky T. G. Masaryk. Hlavné príhovory predniesli zástupcovia za Ústredný výbor KČST, Stredoslovenskú župu KČST a Slovenskú komisiu KČST: Václav Jeníček, Viliam Paulíny a Gustáv Nedobrný. Zaželeli chate úspešný štart do života, čo sa aj čoskoro stalo realitou.

Chatár Petrla s manželkou a personálom, ktorý sa formoval už počas stavebných prác, tvorili výborný kolektív a návštevníci sa pri ňom dobre cítili. Chata bola najprv otvorená len počas víkendov, ale záujem hostí si čoskoro vyžiadala celotýždňovú prevádzku. K dispozícii návštevníkom bolo 40 lôžok v dvoch nocľahárňach a štyroch izbách. V jedálni sa podávali chutné domáce jedlá, k nim kvalitné vína alebo čapované pivo. Záujem o prenocovanie časom stále vzrastal a v polovici tridsiatych rokov si vyžiadala nadstavbu objektu nad jedálenskou časťou. Kapacita chaty sa zvýšila o päť izieb. Po vzniku Slovenského štátu prešla Štefánikova chata do vlastníctva Klubu slovenských turistov a lyžiarov, tak ako aj ostatný majetok

▼ Martinskí a tisoovskí turisti pred chatou v auguste 1939

▲ Chata v roku 2015

► Pohľad z terasy chaty

► ▼ ▼ Oprava strechy v roku 2016

KČST na Slovensku. Návštevnosť chaty poklesla aj v dôsledku straty českej klientely. S nástupom vojnových rokov už bola využívaná len niekoľko dní v týždni. Po vypuknutí Slovenského národného povstania chata zohrala významnú úlohu v protifašistickom odboji. V jej okolí operovali viaceré partizánske jednotky, ktoré sa tu koncom októbra a v novembri 1944 niekoľkokrát stretli v ťažkých bojoch s nemeckými jednotkami. Chata vyšla z bojov ťažko poškodená, ale na rozdiel od neďalekej chaty Trangoška unikla fatálnemu osudu. Smrteľné zranenia v priebehu bojov v okolí chaty však utrpeli piati partizáni, ktorých mená pripomína pamätná tabuľa na pomníku pri chate.

Obnova hospodárstva krajiny v prvých povojnových rokoch sa prejavila aj v novej výstavbe a opravách turistických chat v majetku KSTL. S významnou brigádnickou podporou sa podarilo Štefánikovu chatu v priebehu rokov 1946 až 1948 úspešne opraviť. Zo svojho opraveného majetku sa však členovia KSTL netešili dlho. Po politických zmenách v roku 1948 nový režim smeroval k jednotnej telovýchove. KSTL zrušili a jeho majetok dostali postupne do správy viaceré štátne organizácie. S nimi sa častejšie menili aj chatári, ale chata si aj v týchto politicky zložitých časoch udržala priateľskú

a nezávislú atmosféru. Politická klíma päťdesiatych rokov sa podpísala aj na zmene názvu chaty, keď ju premenovali na Chatu hrdinov SNP.

Chatári aj v nasledujúcich rokoch dokázali s pomocou nosičov i koníkov zásobovať chatu základnými potravinami a najnutnejšími potrebami. Na významnejšie zlepšenie vybavenia a komfortu pre návštevníkov i personál si však chata musela dlhšie počkať. Až v rokoch 1973

až 1975 uskutočnili na nej väčšiu rekonštrukciu, neskôr položili aj elektrický kábel z doliny od Trangošky, aby chata nebola odkázaná len na dieselagregát. Významnou rekonštrukciou prešla v rokoch 1986 až 1987, keď chatu rozšírili o nadstavbu, dostala novú medenú krytinu a pribudol aj bufet pod terasou. Chatárom bol vtedy Stanislav Poliak, ktorý práce organizačne viedol aj sa na nich aktívne podieľal. Kapacitne sa chata prispôbila narastajúcemu záujmu návštevníkov a nasledujúce úspešné roky umlčali kivičie hlasy o stratovej prevádzke. Krátko po Nežnej revolúcii, v roku 1990 dostala chata späť svoj pôvodný názov, čo pripomína aj busta s tabuľou na priečelí chaty, venovaná M. R. Štefánikovi. Chatu M. R. Štefánika získali späť do vlastníctva turisti – konkrétne Klub slovenských turistov, ktorý je jej vlastníkom aj v súčasnosti. Od roku 1991 je chatárom Igor Fabricius, ktorý postupnými úpravami interiéru priebežne zlepšuje komfort celého objektu. Významnou investíciou v posledných rokoch bola výmena strechy na celej chate. Na jar roku 2014 víchrica strhla čas medenej krytiny a obnažila aj strešné trámy, poškodené zatekaním na viacerých miestach strechy. Zostavená odborná komisia posúdila technický stav a odporučila výmenu poškodených tráv, zateplenie celej strechy a kompletne pokrytie krytinou z titan-zinkového plechu RHEINZINK. V dvoch etapách v rokoch 2014 a 2016 chatár Igor Fabricius a predseda majetkovej komisie KST Miroslav Herchl s podporou výkonného výboru a ústrednej rady KST pripravili a organizačne zabezpečili realizáciu tohto zámeru. Objekt

získal jednotný kompaktný vzhľad a drobné úpravy strešných konštrukcií umožnili lepšie využitie podkrovných priestorov.

Chata dnes disponuje celkovo 70 lôžkami v šiestich osemposteľových izbách na 1. poschodí a v štyroch izbách na 2. poschodí s dvomi až ôsmimi lôžkami. Sociálne zariadenia – sprchy a WC sú na chodbách. Kuchyňa a jedáleň prispievajú k príjemnej horskej atmosfére. Vo vstupnej chodbe sa z nástenných panelov možno dozvedieť čo-to o histórii chaty. Oblúbený cieľ s pestrou ponukou jedál i nápojov hlavne cez víkendy len s námahou odoláva náporu návštevníkov. Preto Klub slovenských turistov pripravuje projekt rozšírenia kuchyne a jedálne prístavbou. Chatu zásobujú nosiči, metrovicu z doliny od Trangošky každoročne ochotne povynášajú návštevníci, ktorí sa radi pochvália svojou zdatnosťou a hore ich čaká odmena – horský čaj.

Výhodná poloha na križovatke turistických značkových trás umožňuje prístup na chatu z viacerých strán: po zelenej značke z Trangošky, žltou značenými trasami z Mýta pod Ďumbierom a z Vyšnej Boce, hrebeňovou magistrálou po červenej z oboch strán – od Chopku alebo zo sedla Čertovica a modro značenými trasami od chaty Kosodrevina alebo z Liptovského Jána.

A čo zaželať oslávenkyni k deväťdesiatke? Aby ďalšie desaťročia poskytovala ochrannú náruč v nepohode, aby návštevníci naďalej vstupovali do nej v radostnom očakávaní dobre poskytovaných služieb a tešili sa z jej prívetivej atmosféry s ústretovým personálom a výbornou kuchyňou. ●